

اندیشه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی
فقیهان و متکلمان شیعه

www.ketab.ir

دکتر علی مرادزاده

مرداد ۱۴۰۰

اندیشه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی فقیهان و متکلمان شیعه

چاپ اول، مرداد ۱۴۰۰، شمارگان ۵۰۰ نسخه

دکتر علی مرادزاده

صفحه‌آرایی و ویراستاری: مریم مرادزاده. طرح جلد حسین مرادزاده

انتشارات ناد وابسته به مؤسسه فرهنگی هنری ناد جاوید

سرشناسه	مرادزاده، علی، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پدیدآور	اندیشه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی فقیهان و متکلمان شیعه / علی مرادزاده.
مشخصات نشر	تهران : انتشارات ناد، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۵۳۲ص.
شابک	978-622-7764-05-5
وضعیت فهرست نویسی	فیها
یادداشت	کتابنامه: ص. ۵۱۱-۵۳۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	فقیهان شیعه -- ایران -- سرگذشتنامه
موضوع	Faqihs, Shiite -- Iran -- Biography*
موضوع	متکلمان-- ایران-- سرگذشتنامه
رده بندی کنگره	۲/۵۵BP
رده بندی دیویی	۹۹۶/۳۹۷
شماره کتابشناسی ملی	۸۴۵۱۰۹۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی	فیها

تهران: میدان امام حسین (ع) - بنیست برخوردار - پلاک ۳ - واحد ۳

تلفن: ۰۲۱-۷۷۶۸۰۰۵۶

آدرس و تلفن نویسنده: ۰۹۱۲۲۱۷۴۸۲۲ - moradzadeh583gmail.com

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۹	بخش اول: اندیشه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی فقیهان شیعه
۱۱	پیشگفتار
۲۰	فصل یکم: اندیشه محقق حلی
۲۴	فصل دوم: اندیشه ملا احمد نراقی
۳۲	فصل سوم: اندیشه محقق کرکی
۳۹	فصل چهارم: اندیشه محقق اردبیلی
۴۸	فصل پنجم: اندیشه شیخ طبرسی
۵۸	فصل ششم: اندیشه ابن ادریس حلی
۶۲	فصل هفتم: اندیشه شیخ بهایی
۶۶	فصل هشتم: اندیشه شیخ حر عاملی
۷۰	فصل نهم: اندیشه شهید اول
۷۹	فصل دهم: اندیشه شهید ثانی
۹۶	فصل یازدهم: اندیشه علامه محمدباقر مجلسی
۱۰۸	فصل دوازدهم: اندیشه صاحب جواهر
۱۲۲	فصل سیزدهم: اندیشه شیخ مرتضی انصاری
۱۳۲	فصل چهاردهم: اندیشه میرزا حسن شیرازی (میرزای بزرگ)
۱۴۳	فصل پانزدهم: سید عبدالله بهبهانی
۱۵۵	فصل شانزدهم: اندیشه سید محمد طباطبائی
۱۶۲	فصل هفدهم: اندیشه سید حسن مدرس
۱۷۸	فصل هجدهم: اندیشه شیخ فضل الله نوری
۱۹۲	فصل نوزدهم: اندیشه سید حسین طباطبائی بروجردی
۲۰۳	فصل بیستم: اندیشه محمدعلی شاه آبادی
۲۱۴	فصل بیست و یکم: اندیشه سید محسن حکیم
۲۲۴	فصل بیست و دوم: اندیشه سید ابوالقاسم خویی

مقدمه

تأثیرگذاری بر فرهنگ، اجتماع، سیاست و افکار عمومی از جمله کارکردهای علما و اندیشمندان است. فقیهان و متکلمان شیعه برای مؤمنان و پیروان اهل بیت گروه مرجع به شمار می‌روند. به‌گونه‌ای که آنان تلاش می‌کنند بر افکار و رفتار مردم تأثیر بگذارند و آن را بر قرآن و سنت و منابع دینی انطباق بدهند و مردم نیز تلاش می‌کنند خود را با علمای دین تطبیق دهند. در این صورت نوعی تعامل صورت می‌گیرد. فقیهان و متکلمین مباحث دین و دنیای مردم، مسائل مربوط به خالق و مخلوق، تفسیر قرآن کریم و حدیث، فقهین شریعت و روزآمد ساختن بیان معارف اسلامی و مکتب اهل بیت علیهم‌السلام را به نحو مطلوب ارائه می‌دهند. وجوه مشترک فقه و کلام شیعه عبارت‌اند از: جامعیت و شمولیت نیازهای انسان، معتبر بودن به واسطه ریشه و حیانی، استدلالی و اقناع‌کنندگی، روزآمدی و انطباق با اقتضانات روز و مبتنی بودن بر اجتهاد پویا که در موضوعات مختلف مشهود می‌باشد.

فقه‌های شیعه با تولید فکر از منابع دینی تلاش می‌کنند مردم را با زلال معارف اهل بیت آشنا سازند. آنان مسائل شرعی زندگی مردم را مورد بحث قرار می‌دهند و احکام شرعی موردنیاز جامعه را از متون و منابع دینی و مذهبی استخراج کرده و مطابق اقتضانات روز در هر عصری در اختیار آنان قرار می‌دهند. فقیهان رسالتی بسیار سنگین و مسئولیتی حساس بر عهده دارند چون باید فتوا و دیدگاه دینی آنان با نصوص شریعت منطبق باشند و اراده شارع مقدس را برای مردم کشف نمایند. آنان هم امین شارع هستند که علما را وارثان انبیاء قلمداد کرده‌اند و هم

مورد وثوق مردم هستند زیرا که مردم به طور کامل از آنان تقلید می کنند. ابواب فقهی پاسخگوی ابعاد زندگی فردی و اجتماعی است. منابع فقهی از حیث تعدد و تکثر کافی هستند.

متکلمان مسائل و مباحث اعتقادی مورد نیاز جامعه را تبیین می کنند. آنان اعتقادات و معارف دینی و مذهبی را با منطق تأثیرگذار و تفسیر مطابق با حقیقت در دسترس مردم قرار می دهند. علمای شیعه مانند پیشوایان دین تلاش می کنند سطوح مخاطبان را مورد توجه قرار داده و در سطح فهم و درک جامعه مخاطب به تبیین و توصیف ارزش ها و هنجارها و باورهای اسلامی بپردازند. البته برای درونی سازی این معارف تلاش می کنند. در آثار کلامی شیعه معارف دینی با دلایل عقلی و نقلی با رویکرد باورپذیری ارائه شده است و درصدد متقاعد ساختن پیروان هستند. عقاید مبتنی بر استدلال هستند و با اقناع مردم خواهند توانست تحول و تعالی در افراد ایجاد کنند تا به تحول و تعالی اجتماع بشری حاصل گردد. بدیهی است هدف عمده فقیهان و متکلمان شیعه تحریک بخشیدن به افکار عمومی و جنبش های و نهضت های اسلامی بوده است. آنان برای بیداری اسلامی و آگاه ساختن مردم و تولید بصیرت از هیچ تلاشی فروگذار نکرده اند.

آنچه سبب اقبال مردم به آثار فقهی و کلامی تشیع گردیده علاوه بر جایگاه ارزشمند معارف دینی می توان به مورد وثوق بودن و عامل بودن فقیهان و متکلمان شیعه اشاره کرد. هریک از آنان در دوره خود الگوی تمام عیار معارف دین بودند و مردم گفتار آنان را با کردارشان منطبق می دیدند. سبک زندگی علمای شیعه برای پیروان و مقلدین بسیار جذاب بوده و حتی نقل خاطرات زندگی آنان برای نسل های آینده هم جذاب و تأثیرگذار است. این جذابیت تعطیل ناپذیر خواهد بود و به عصر و دوره زمانی خاصی محدود نمی ماند. زهد و ساده زیستی، عبودیت و بندگی خالصانه پروردگار، اخلاق پسندیده، عفو و بخشش، خستگی ناپذیری، پژوهشگری، قناعت، مردم یاری و مردم باوری، اجتماعی بودن، احساس مسئولیت نسبت به سرنوشت جوامع اسلامی، توانمندی برای مناظره و گفتگو از ویژگی های فقیهان و متکلمان شیعه بوده است. آنان همواره در مقابل ظالم ایستاده و از مظلوم دفاع کرده اند. برای حل مشکلات محرومان و مستضعفان مساعدت و مشارکت داشته اند. شجاعت در دفاع از دین و مقابله با تحریف و انحراف و بدعت در سیره علمای شیعه مشهود و زبانزد بوده است. استقلال فکری و عزت مسلمین برای علمای شیعه اولویت داشته و ایستادگی و مقاومت در برابر فشارها و توطئه های دشمنان روند جاری زندگی آنان بوده است.